

Csendes, higgadt egyénisége, józan életszemlélete, igazi bölcsességről tanúskodó értékelése és tanácsai, barátságos, kedves modora közkedveltté tette római éveiben is. Magyarságát mindig híven őrizte, és bár 1948 óta nem járt többet otthon, élénk figyelemmel kísérte a hazai viszonyok és a magyar egyház fejlődését, s ahol csak tudott, segített, utat egyengetett. Rendtársai, ismerősei, lelki gyermekei sokszor és szívesen keresik föl hazulról és a világ minden tájáról. 75 éves korában kérte, hogy mentsék fel a rendfőnökség nehéz feladata alól. Azóta csendes visszavonultságban él a S. Pantaleo-ban, a rend anyaházában, emlékiratait diktálja, s készül a találkozásra Azzal, akit egy hosszú életen át hűségesen szolgált, mint Kalazancius igazi fia és követője.

Vince bátyánk, nagy szeretettel gratulálunk, és áldásodat kérjük a „Szolgálat” munkájára!

R.

FERENCES JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSOK

ASSISI SZENT FERENC születésének 800. évfordulóját (1182–1183) szülőföldje, Umbria, nagymérvű kiállításokkal ünnepli Assisiben, Perugiában, Narniban, Todiban és Folignóban. E városnevek már magukban ferences történelmet jelentenek, de a novemberig látogatható tárlatok belemerítenek a XII–XIV. sz. politikai, társadalmi, egyházi, művészeti áramlataiba, és sodorva hordanak a ritka élmény felé: a vajúdás korának – és minden ilyen jövődő kornak – soha el nem mellőzhető tanítója lett Assisi férfia.

Az öt városban a leggondosabb szakértelemmel és hatalmas anyagi befektetéssel létesített kiállítást egy keretbe foglalja Szt. Ferenc tartományának, a mai Umbriának szándéka: képet adni a ferencrend beilleszkedéséről meg szerepéről, „l’inserimento storico delle istituzioni minoritiche”, az akkori és minden jövődő életfajtaiba.

Assisiben, a Szt. Ferenc sírja fölél épült bazilika mellett, a „Sacro Convento” több szintes, óriás boltozatú termei – Illés testvér alkotásai – tették lehetővé a világviszonylatban páratlan történelmi és művészi bemutatót. A sűrke darócsonyegyen lépkedők élé e termek tárják Európa képét Ferencig, majd rendjének helyét a népek között, amelyet IX. Gergely pápa csak megerősített Ferenc szentté avatásával 1228 júliusában. – Irodalom, zene, festészet – korban és országrészben érthetően határolva – eredeti kódexekben vagy a leghűbb másolatokban – tölti meg az „appartamento di Fra Elia”-t, és hogy a tanulás érzelemmel párosuljon, az olvasott gregorián hangjegyeket énekkar szólaltatja meg halk hangszórón.

Perugia „Priori” palotájában Ferenc korabeli polgári és egyházi okmányokat látni, amelyek levéltári felelősséggel és tekintéllyel voltak hivatottak fényt deríteni homályos jogi ügyekre, s váltak lassanként a törvényt magyarázó és állandó joggyakorlat megbízható tényezőivé. A „publica fides”, azaz az okmányok

érvénye csak a középkorban kialakult kancellária vagy a közjegyző hitelesítésétől függött, és gondosan kifejlesztett külső alakban lett használhatóvá. A perugiai San Francesco al Prato minorita kolostor egykori levéltárából van a kiállított okmányok javarésze, telve város- és rendtörténeti ritkaságokkal. Mindemellett a bemutató nem igényel szertelen kíváncsiságból fakadó meglepődést, mert célja nem annyira tartalmi változatosságot nyújtani, mint inkább az okmányok íróját, lepecsételését, felhasználását ismertetni. A levéltárak feladata kettős volt: megőrizni az okmányokat, és használatra kéznél tartani. A „mostra” a rend ferences jellegét mint egyházi intézménynek, mint városi hiteshelynek és mint okmánytárnak a szerepét domborítja ki mindig a pápai intézkedések hivatalos érvényesítésére, amellet a rend kebelén belül a jogi ügyletek lebonyolítására.

Narni városában (Orte és Terni között) „Templomok és konventek” (Chiese e conventi) címen szemlélteti a kiállítás a ferences szegénység alkalmazását az akkori és későbbi templomépítésben, szigorú architektonikus törvények szerint. A szűk belső templomteret azonban hamarosan felváltotta a tágasabb, a szerzetes település igényeinek megfelelően; de a „szegényes” templom mindig eszmény maradt. A városi lakosság és a ferences építkezés kölcsönösen hatott egymásra. Az egész témának nagyszerű keretet ad a XIII. sz. Európája, gazdasági, állami, művészi, műszaki és művelődési mozgalmával. Az építkezésben vezérelv lesz: belsőleg és külsőleg kerülni a fölöslegest, „superfluitas”-t, főként Bagnoregioi Bonaventura 1260-i káptalani kíváncsághoz alkalmazkodva. Még egy szó a ferences építkezéshez: Umbriában – és másutt – a ferences építkezés jelentősen módosította a vidékek és városok képét. Templomfestészetük neves mesterei között a narni tárlat felsorakoztatja Giotto, Beato Angelico, Piero della Francesca, Benozzo Gozzoli műveit. Assisi, Città di Castello, Gubbio, Terni, Todi ferences templomai még képekben is lelkiséget sugároznak, miként belső, egyterű „totalis visibilitásuk”, a „consonantia et claritas” egységében.

Todiban „Kódexek és könyvtárak” összefoglaló neve alatt rendezték meg a ferencrend lelkiségének és hagyományainak bemutatását, amely számadás lett a ferences szellem hatásáról a középkori kultúrára, de a sokszor szétszórt történelmi adatok mostani rendezésének fontosságáról is. Az assisi mozgalom ugyanis, az evangéliumi jóhír áldásain kívül, magával hozta a bölcelet és hit-tudomány fejlesztését az egyetemes egyházi élet javára. A ferences kódex- és könyvírás, művészi könyvkötészet ismertetése a nagynevű gubbioi, assisi, perugiai minorita ferencendi könyvtárak történetéig Todi városának e kiállítását közkinccsé teszi, mivel rámutat a polgári és egyházi műveltség szerencsés együtthaladására a nyugati műveltség kialakításában.

Folligno Trinci-palotájában a „Miniatúrák” mutatják a ferences eszme terjedését a művészetben. A látogatók számos, eddig még kiadatlan kódex miniatúráit élvezhetik, és követhetik a gótikus miniatúra általános fejlődését, majd a ferences behatás fokozatait. Deruta-Salerno miscskönyveinek mestere (Cimabue hatása alatt), a sienai Matteo di Ser Cambio ékszerkészítő és iniciáléfestő, a

„spirituali“-rendelők sorbavétele ad ízelítőt az állandó haladásról, főleg IV. Ince pápa bullájától kezdve, aki 1253 július 16-án megengedte a frátereknek a „libros, calices, thuribula, cruces“. Gyönyörködhetünk egy párizsi epistoláriumban (a rend 1219-től van jelen Franciaországban), Duns Scotus festett Sententiáiban Pietro Lombardo-hoz, az Apokalipszis angol kiadásában (Oxfordban már 1224-től vannak ferencesek).

Ez az „ötös kiállítás“ umbriai keretek között, de világméretben mutatja be a ferences szellemet Assisi Szent Ferenc születésének 800. évfordulóján.

Rákos Raymund OFM

JEGYZETEK AZ ARANY-JUBILEUMRA

Egyszerű, mély hit, töprengő elme s „túlérző fájvirág“-ként érző lélek – ezek a talán ellentmondónak látszó vonások ötvöződnek egységbe a magyar irodalom legnagyobb „műves költőjének“ egyéniségében.

Hite a kálvinista családból magával hozott bibliás hit, mindvégig az marad. A Biblia képei egyre-másra felmerülnek verseiben, magától értetődően válnak egyéni életének, vagy a nemzet sorsának szimbólumaivá (pl. a két Ráchel-vers a szabadságharc bukása után, – „És, kitől rettegsz, nem féli fegyverid ő, Az Ige, az eszme!“). Még meggyőzőbb, amikor egész váratlanul bukkan elő a biblikus asszociáció. Egy menyasszony sírfelirata: „El nem aludt lámpám; csak, mint nem-földi menyasszony / Hoztam el: éjjélkor várni az égi Jegyest.“ Maga írja jegyzetbe: „Máté evang. XXV. r.“ Ugyanígy kísérik a református egyházi énekek. A Hatvani professzor helyébe lépő ördögöt (egy monda feldolgozása) a diákok harsogó éneke űzi el: „Erős várunk nekünk az Isten!“ A „Tamburás öreg úr“, azaz maga az öreg költő is a „hitújítás kora szülte“ énekekkel vigasztalódik.

Az alapvető keresztény tételeket kétely nélkül vallja. „Gyermekszívvel“ a Gondviselés hitét: „Hogy övéit el nem hagyja, Ki mindnyájunk édesatyja“ (Itthon). Gyermekszívvel, de korántsem naívvul, hiszen hosszú élete során józanul látta és keserűen átérezte a történelem eseményeit. Az „Alkalmi vers“-ben végigveszi mindazt, amire az embereknek szükségük lenne: „Béke legyen a háznál És a szívredőben . . . Legyen egység, türelem, Hit a jövődőben“ – és a refrén mindig: „Adjon Isten, ami nincs, Ez új esztendőben.“ Tudja, hogy az emberiség egyetlen család, amelynek „egy isten-atyja van“, hogy „Isten egészbe“ működik, Egészre fordít gondot“, de tépelődéseinek mégis ez a főszege program a vége:

Hagyjátok a meddő vitát!
Bölcs Isten az, ki rendel;
Az ember tiszte, hogy legyen
Békében, harcban ember.

Méltó képmása Istennek,
S polgára a hazának,
Válassza ott, válassza itt
A jobbik részt magának.

(Gondolatok a béke-kongresszus felől)